

MÁTHÉ ZSIGMOND

EMLÉKEZETBŐL
A MEDGYESI TALÁLKOZÓRÓL

A „medgyesi találkozó” szervezésében kétségtelenül forradalmi módszerek érvényesültek. A találkozóra csak azok voltak hivatalosak, akikről a szervezők tudták, hogy valamilyen vonatkozásban elégedetlenek az egyházi élet központi vonalvezetésével. (Az írásos meghívó a találkozás napjának estéjére szólt.) A tanácskozás – amint az összeesküvéseknél olyannyira szokás – az éj leple alatt folyt. A szervezők lázító beszédeket tartottak, amelyekben a hivatalos egyházi vezetők ismert és kevésbé ismert balkezes intézkedéseire, káros tevékenységeire mutattak rá, és hangoztatták, hogy az állapotok tűrhetetlenek. Eljött az idő – mondták –, hogy összefogjunk, félreállítsuk a tehetetleneket, a bizalommal lelkiismeretlenül visszaélőket, és olyanokat állítsunk helyükbe, akiknek szívügye az egyház, nem csupán érvényesülése lehetőség.

A találkozás végén a jelenlevők véd- és dacszövetségi szerződést írtak alá, támogatást ígérve egymásnak, ha a központi vezetőség részéről támadás érne bárkit is azért, hogy részt vett a medgyesi találkozáson.

(Jelezni kívánom, hogy feljegyzések nem állnak rendelkezésemre. Csak emlékezetből írhatok a mozgalomról. Ez pedig nem egészen megbízható forrás, tekintve, hogy a visszaemlékező 78 éves, és amiről emlékezik, mintegy 40 évvel ezelőtt történt.)

A mozgalom szervezői tudomásom szerint ezek voltak: Fikker János kövendi lelkész, Árkosi Tamás sinfalvi lelkész-esperes, dr. Fazakas János ügyvéd-jogtanácsos, Tanka Károly f. ü. gondnok. A mozgalmat a háttérből irányította dr. Kiss Elek teológiai tanár. Úgy emlékszem, hogy az előkészületekről tudott Gál Miklós későbbi főgondnok, és szimpatizált a medgyesiekkel dr. Elekes Domokos is.

Részt vett a medgyesi találkozáson Pataki András várfalvi, Lőrinczi Dénes tordai, Gál Gyula torockószentgyörgyi, Benczédi Domokos mézskői, Pál Tamás dombói, Kelemen Imre oklándi, Kővári Jakab kénosi, Fülöp Zoltán vadadi, Máthé Zsigmond nyárádszentmártoni lelkészek és még mások, mintegy 30–40 lelkész, akikre név szerint nem emlékszem. Azokról, akik a délutáni órákban érkeztek, fényképfelvétel történt. Tudomásom szerint egy ilyen csoportkép Kelemen Imre birtokában van.

Az egyház központi kormányzása iránt a bizalmatlanság már Ferencz József püspöksége utolsó éveiben jelentkezett. Oka az volt, hogy az öreg püspök Kovács Kálmán tanárt választotta püspöki titkárnak. A mozgékony, eleven szellemű titkár hamar magához ragadta az irányítást. Alkalmas is volt erre a szerepre,

mert jó diplomáciai érzékkel, magas fokú intelligenciával, széles látókörrel és ismerettséggel rendelkezett. A baj csak az volt, hogy noha ő sugalmazott, szinte – mondhatnám – irányított, valójában semmiért nem volt felelősségre vonható, mert az öreg püspök írt alá, akit magas koránál és a múltban kiérdemelt tekintélyénél fogva olyan tisztelet övezett, hogy őt támadni bárki részéről a legnagyobb tiszteletlenség lett volna. Ez a helyzet tovább folytatódott a szintén öreg Boros György püspök idejében is, akinek személyi tanácsadói veje, Puksa Endre jószágigazgató és dr. Likácsi József (szintén rokon) jogtanácsos volt – azzal a különbséggel, hogy Boros püspök inkább támadható volt, mert ő sem koránál fogva, sem személyét tekintve nem rendelkezett a Ferencz József tekintélyével.

A húszas évek vége fele már jelentkezett a kisebbségi magyar társadalom politikai, irodalmi és egyházi életében is a fiatalok szembenállása az „öregekkel”. Az idősebb korosztály a fiatalok ítélőszéke előtt bűnösnek bizonyult az első világháború tragikus befejezéséért. Nem tarthattak ezért igényt az erdélyi magyarság életének irányítására. A fiatalok és öregek közötti ellentét az új hazában való elhelyezkedés körül robbant ki. Az öregek passzív rezisztenciával feleltek a trianoni döntésre, a fiatalok ezt a magatartást nem fogadták el. Ők nem vegetálni, hanem élni, dolgozni, érvényesülni akartak. Ez az ellentét a korosztályok között jelentkezett az egyházi életben is. A fiataloknak nem volt türelmük bevárni az egyházi nagykorúságot jelentő 40-50 évet, amíg az öregek méltóknak tartják őket arra, hogy bekerüljenek az egyházi testületekbe, és beleszólhassanak az ügyek intézésébe. A mérsékeltberek a Szervezeti Szabályzat módosításával akartak demokratikusabb szellemet vinni az egyházkormányzásba, mely arisztokratikus és konzervatív szellemű volt az önmagát kiegészítő Főtanáccsal az élen. Némi eredményt a népképviselő felé sikerült is elérni. A harmincas évek elején már megjelent a fehér harisnya a legfőbb egyházi testületekben is. Ez az eredmény azonban nem elégítette ki a nyugtalankodó fiatalokat, mert lényegében semmi sem történt. Továbbra is földbirtokosok, jogászok, vagyonos osztályhoz tartozó családi tradícióval rendelkező kiváltságosak döntöttek a legfontosabb egyházi kérdésekben. A lelkészek, az egyház hivatásos munkásai és a nép, amelyet képviseltek, a kormányzáson továbbra is kívül maradtak. A Főtanácsban például azokban az években nagyon megnézték azt, aki a hivatalos állásponttal szemben ellenjavaslattal élt, és nagyon kevés kellett ahhoz, hogy az ilyentől elnökileg megvonják a szót.

A medgyesi gyűlés résztvevőinek nagy része ilyen érdek nélküli, idealista elégedetlenségből állt, akik nem érvényesülésért, hanem egy egészségesebb egyházkormányzási módszer kialakításáért szálltak síkra. Ezeknek számát a medgyesi táborban szaporították azok, akik dr. Varga Béla főjegyző félreállításában ismertek rá egyes vezetők egyházi tisztséget viselő világiak „önkényuralmi”, kendőzetlen megnyilatkozására. Dr. Varga Béla bűnéül felrótt megnyilatkozása ama nevezetes hollandiai konferencián nem gyávaságból, még kevésbé kisebbségi nemzeti érdekeink feladásából származott, hanem az az ő alaptermészetével

járó megfontolt óvatosságnak volt a következménye. De bármi történt is Hollandiában, az a módszer, ahogy azt az ügyet itthon kezelték és elintézték, nem fér össze a szabadelvű unitárius felfogással, és azt nem lehetett megnyugvással tudomásul venni. Dr. Varga nem csinált közügyet a személyét érő minősíthetetlen támadásból. Nem harcolt, nem szervezett tábor, nem indított saját igazolására egyházi „ellenfolyóiratot”, de ezek nélkül is egymásra találtak barátai, hívei, tanítványai. Már a dicsőszentmártoni egyetemes lelkészkeri konferencián elhatároztuk néhányan a fiatal lelkészek gyűlésén, hogy dr. Varga Béla elégtelt kell, hogy kapjon az őt érő sérelmekért, hogy ismét elfoglalhassa az őt megillető pozíciót egyházi életünkben. Tehát nem a medgyesi szervezők indították el a Varga Béla rehabilitását sürgető mozgalmat. Ez nem is képezte az ottani beszélgetés fontos tárgysorozati pontját. Nem volt szívügye a mozgalomnak. A szervezők taktikai szempontból vették fel céljaik közé, hogy ezáltal megnyerjék a maguk számára dr. Varga Béla híveit – ami sikerült is nekik.

Dr. Kiss Elek ügye más volt. Őt is eltávolították az egyházi vezetés mellől – és nem kevésbé erőszakos módon, mint dr. Vargát –, de ő harcos egyéniség volt. Küzdött igazáért a medgyesi mozgalom előtt és azon keresztül is. A harcban sokszor elragadtatta magát. A visszaütés igen jól sikerült, annyira, hogy sokszor legbizalmasabb hívei sem azonosították magukat módszerével. Mindig volt pártja, de ez talán a medgyesi mozgalom előtt volt a leggyengébb. Ezért volt szükség a medgyesi mozgalomra. Újjászervezni, új híveket nyerni a fiatalabb lelkész-gárdából, az elégedetlenek közül – és ez is sikerült. A lelkészek között ugyanis akkortájt sok volt az elégedetlenkedő, főképpen a szűkös anyagi viszonyok miatt, amit az államsegély csökkentése és a mezőgazdasági termékek árának zuhanása idézett elő. Ezért lázító hatása volt azoknak a híveknek, akik ugyanakkor az egyházi javak lelkiismeretlen kezeléséről számoltak be. Ilyenek voltak a jószágigazgatói kiszállások magas személyi kiadásai, a kisajátítási állami kötvények kiadásáért és az állami rezervában levő egyházi birtokok több éves haszonbér-összegének kiutalásáért „sáp” címen elszámolt több százezer lejes összeg, a Csécs-hagyaték kezelése, a vásárhelyi lakások haszonbér-hátralékai stb., amelyek nagyon alkalmasak voltak arra, hogy a szűkös anyagi körülmények között élő lelkészeket felháborítsák és központ-ellenes táborba tömörítsék. Medgyesen az előadók – elsősorban Fazakas János ügyvéd – ezeket ismertetve igyekeztek fokozni a központ-ellenes hangulatot, és elfogadtatni egy akciótervet, amely üdvös változást hoz majd az egyházi életbe, ha szükséges, személyi csere árán is. Az utóbbi szükségességére célzott az a bősz ismertetés, amelyben az előadó (Fikker J.) az öreg püspök balkezes intézkedéseire, gyermekiesen naiv elszólásaira, színvonalon aluli nyilvános szerepléseire mutatott rá.

Végül is mit akart a medgyesi találkozó a jóhiszemű többségtől? Demokratikusabb egyházi közigazgatást, népképviselői többséget a főtanácsban, tiszta, önzetlen vagyongazdálkodást, belső békét, megértő együttműködést a vezetők kö-

zött, amely lehetővé teszi, hogy mindenki a maga helyén és képessége szerint szolgálhassa egyházát.

Amint az később nyilvánvalóvá lett, némelyik esperesnek voltak a mozgalommal más, ott és akkor még nem hangoztatott céljai is. Olyan törekvések, amelyeket az egyéni sértődöttség, a minden áron való érvényesülni-akarás, feltűnési vágy stb. hevített. Ez hamar nyilvánvalóvá lett, amint a mozgalom szervezőinek első számú programpontját, Boros püspök lemondásra kényszerítését siker koronázta. Ezt igazolja az, hogy a következő főtanács ülés határozataival Fikker és Simén teológiai tanári tanszéket kapott, Pataki jószágigazgató lett, Fazakas János teljhatalomra tett szert jogi, vagyoni és közigazgatási döntésekben, Árkosi Tamás közigazgatási tisztséget nyert, a mozgalom székhelyének lelkésze, Bende Béla jutalmul a jól jövedelmező kövendi lelkészi állást kapta. A mozgalommal szimpatizáló Gál Miklós és Elekes Domokos főgondnokok lettek.

A medgyesi mozgalom a vezető állásokban lényeges személyi cserét jelentett, de nem hozott üdvös változást az egyházi életben. A tudós püspök nem rendelkezett a kormányzáshoz szükséges élet- és emberismerettel. Vagyonkezelési, jogi, közigazgatási kérdésekben ki volt szolgáltatva a mozgalom vezetőiből verbuválódott, rámenős környezetének. Sokszor volt kénytelen ennunciálni olyan határozatot, amely olyan burkolt jog- és vagyoni előterjesztéseknek volt az elfogadása, amelyeknek – saját bevallása szerint – nem értette a lényegét. Többek között valószínűleg ez a viszályhelyzet és az azzal járó nyugtalanság is hozzájárult a később jelentkező idegbetegségéhez.

Hogy Medgyes után miként folytak a dolgok, azt bárki nyomon követheti a főtanács jegyzőkönyvekből, a vagyoni jelentésekből, a köri ügyre vonatkozó iratok és Boros hagyatéka dokumentumainak tanulmányozásából. Itt csak annyit mondunk, hogy semmivel sem jobban, mint azelőtt. A mozgalom is elhalványult, az állások betöltésével jelentőségét veszítette. A tagok támogatására már nem nagyon volt szükség. Lazult a kapcsolat a mozgalom vezetői és a medgyesi gyűlés résztvevői között. Mintegy fel is számolódott az 1941-ben Marosvásárhelyen tartott püspökválasztó zsinat és főtanács ülés alkalmával. Itt egy zártkörű, bizalmas jellegű gyűlésen Fikker János beszámolt a medgyesi mozgalom eredményeiről, mintegy igazolva a mozgalom annak idején való szükségességét és beleegyezve a felszámolásba azáltal, hogy maga és elvbarátai nevében az egyhangú püspökválasztás érdekében elfogadta Józán Miklós jelölését. Ezt annál is inkább megtehetette, mert már nyilvánvalóvá lett, hogy az unitárius közvélemény elítélőleg vette tudomásul azt a terrorizáló megkeresést, amelyet a mozgalom szellemében a lelkészköri elnökök aláírásával küldtek Józán Miklósnak azzal a hangsúlyozott szándékkal, hogy rábírák jelölése visszautasítására.

A medgyesi mozgalom vezetői 1940 után politikai téren próbáltak érvényesülni, és az egyházi életben egyre csökkenő befolyásukat fokozni, tekintélyüket visszaszerezni. Azt ma már mindnyájan tudjuk, hogy ez a próbálkozás nemcsak

eredménytelen, hanem következményeiben veszedelmes is volt – legalábbis egyesek részére.

Emlékezetből csak ennyi telt tőlem a medgyesi mozgalommal kapcsolatosan. Ami személyemet illeti, hamar bekövetkezett a kiábrándulás. Hamar rájöttem arra, hogy a mozgalom vezetői nem önzetlen emberek, és nem válogatósak az eszközökben, amelyekkel céljaikat elérni próbálták. Ezért csendben kimaradtam a mozgalomból.

(Székelyudvarhely, 1977. szeptember 8.)

JÓZSA ISTVÁN LAJOS

AZ ADAKOZÁS NEM A GAZDAGOK KIVÁLTSÁGA *

„Amikor Jézus leült a templomi persellyel szemben, nézte, hogyan dobja a pénzt a sokaság a perselybe. Sok gazdag sokat dobott bele, egy szegény özvegyasszony pedig odamenve beledobott két fillért, azaz egy krajcárt. Jézus odahívta tanítványait, és ezt mondta nekik: »Bizony, mondom néktek, hogy ez a szegény özvegyasszony mindenkinél többet dobott a perselybe. Mert mindannyian fölöslegükből dobtak, ő azonban szegénységéből mindazt beledobta, amije csak volt, az egész vagyonát.«” (Mk 12,41–44)

„Akkik pedig meg akarnak gazdagodni, kísértésbe meg csapdába, sok esztelen és káros kívánságba esnek, amelyek az embereket pusztulásba és romlásba döntik. Mert minden rossznak gyökere a pénz szerelme, amely után sóvárogva egyesek eltévelyedtek a hittől, és sok fájdalmat okoztak önmaguknak. Te pedig, Isten embere, kerüld ezeket. Ellenben törekezd igazságra, kegyességre, hitre, szeretetre, állhatatoságra, szelídlelkűségre. Harcold meg a hit nemes harcát, ragadd meg az örök életet.” (1Tim 6, 9–12a)

Jeruzsálemben nagy a tolongás. A szélrózsa minden irányába kirajzott zsidók tömegesen érkeznek haza a szent városba, mert néhány nap múlva kezdődik a legnagyobb zsidó ünnep: a pészach, azaz a zsidó húsvét. A szabadságot szerető zsidók számára nem csoda, hogy mindennél többet jelentett ez az ünnep, hiszen az egyiptomi szolgaságból való szabadulás emlékünnepe volt. Nos, magától értetődő, hogy minden híhű zsidó elmulaszthatatlan kötelessége volt elzarándokolni a szent városba, és részt venni e felemelő, hitet és összetartozást erősítő emlékünnepen.

* A prédikációban felhasználtam Gien Karssen *Egy özvegyasszony, aki jól be tudta fektetni pénzét* című prédikációjának néhány gondolatát.